

Hope College

Hope College Digital Commons

Van Raalte Papers: 1830-1839

Van Raalte Papers

1-29-1837

Letter from G. Groen van Prinsterer to M. J. Koenen

G. Groen van Prinsterer

Nella Kennedy

Follow this and additional works at: https://digitalcommons.hope.edu/vrp_1830s

The original documents are held in the National Archives of the Netherlands. This digitized material is intended for personal research/study only. The original documents may not be reproduced for commercial use in any form or by any means, electronic or mechanical, without permission in writing from the [National Archives of the Netherlands](#).

Recommended Citation

van Prinsterer, G. Groen and Kennedy, Nella, "Letter from G. Groen van Prinsterer to M. J. Koenen" (1837). *Van Raalte Papers: 1830-1839*. 60.
https://digitalcommons.hope.edu/vrp_1830s/60

This Book is brought to you for free and open access by the Van Raalte Papers at Hope College Digital Commons. It has been accepted for inclusion in Van Raalte Papers: 1830-1839 by an authorized administrator of Hope College Digital Commons. For more information, please contact digitalcommons@hope.edu.

29 January 1837

[The Hague, the Netherlands]

In this letter, G. Groen van Prinsterer wrote to M. J. Koenen, in which Groen protested the quartering of soldiers in the homes of the Afscheiding people. This action went against article 212 of the constitution.

In Dutch; translation by Nella Kennedy, March, 2002

Printed original in the Groen Van Prinsterer Archives, Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, Rijksarchief, Zuid Holland, item 241, pp. 184-186.

Snelle, die jaarlijks *verplicht* was, eenigen tijd op dit slotje door te brengen, zulks merkte, werden en meubelen en papieren ingeschreeft en naar Oosterhout vervoerd¹⁾. De Heer Beelaerts van Emmichoven²⁾ te Dort heeft het geslachtboek van de familie en onder anderen een brief van Willem I aan zijn' vriend Cornelis van Beveren³⁾, welke brief de Heer Smits aan de Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leiden heeft gezonden met verzoek om denzelfden in het volgende Deel harer Werken te plaatsen⁴⁾. Ik zelf heb nog een aardig ms. bij een boer in de nabijheid van dit slotje gevonden, dat ik in een Mengelwerk hoop bekend te maken. Het behelst eene opgave van den inboedel, die men in 1672 op dit slotje aantrof en nog een paar belangrijke brieven van dien tijd. Toen het mij onlangs vergund was het archief op het slot Ammerzoden in de Bommelerwaard⁵⁾ te doorsnuffelen, heb ik van Willem I niets aangetroffen.

Deelt eenige weinig beduidende aanteekeningen mede betreffende Prins Willem I uit de Dordtsche Treasorierrekeningen van 1559, 1563 en 1565; zijn vriend Van Dam van Noordeloos⁶⁾ vond onlangs op een met papier doorschoten *Almanach en Prognosticatie van den jare 1675* (*Catalogus van Gockinga*, 1773, p. 65, no. 152 in 12°.) de aanteekening: 'De Prins van Orange na drie Zondagsgeboden te Dordrecht gehadt te hebben is getrouwt met Charlotte van Bourbon en is die feest gehouden zonder danssen'. ---

241. GROEN AAN H. J. KOENEN, 29 Jan. 1837⁷⁾.

----- Wat mij het meeste in de vervolgingen ergert, is de inlegering, tegen de stellige waarborgen der Grondwet (artikel 212⁸⁾) aan. Bij weigering van belasting krijgt men ook een garnisaris; maar dit is, geloof ik, bij eene *wet* bepaald; hier, ofschoon het toch ook inconstitutioneel is, heeft men eenig excuus bij de hand; kan er eenige dergelijke bepaling tegen de Gescheidenen worden ingeroepen?

1) W. Snellen, vgl. p. 183, noot 12, liet drie kinderen na; het meisje, J. M. E. Snellen (1726-1815) tr. 1794 te Brussel A. A. F. Grave van Dam. Zij woonde op huize Lindenburg bij Oosterhout; voor haar verplichting vgl. haar huwelijksche voorwaarden van 19 Febr. 1794. Na haar dood werd, in 1824, het reeds sterk vervallen slot gesloopt.

2) P. Beelaerts van Emmichoven (1772-1847); 1797 lid Kamer Judiciëel te Dordrecht; 1799 lid Bestuur Depart. van Schelde en Maas; 1803 ruwaard-baljuw van Putten; na 1815 rechter en president van de rechtbank te Dordrecht.

3) C. van Beveren (1524-1586); 1570/2 raad van Dordrecht; sloot 1572 met de Watergeuzen het verdrag waardoor Dordrecht zich onder het gezag van den Prins stelde; daarna vier malen burgemeester en meermalen afgevaardigde van de stad bij den Prins, wiens vriend en raad hij werd.

4) Vgl. J. Smits Jzn.: *Belangrijke brief, door Willem I, Prins van Oranje, den 16den Mei 1572, uit Dillenborch geschreven aan zijne vrienden in Dordrecht. Met eenige geschiedkundige bijzonderheden tot dezelve betrekkelijk* in *Nieuwe Werken Mij. Ned. Letterkunde*, V. Dordrecht, 1841, p. 259 vlg.; vgl. ook *Hand. Mij. Ned. Letterkunde*, 1836, p. 45.

5) Het slot te Ammerzoden ten zuiden van Zalt-Bommel behoorde in het einde der 16e eeuw aan de Van Arkels. In 1590 brandde het af, waarbij het geheele archief verloren ging en de bewoner, G. van Arkel, doodelijk gewond werd. Het werd omstreeks 1600 herbouwd en behoorde 1837 aan A. baron van Woelderens, die in België woonde.

6) J. van Dam van Noordeloos (1791-1872); 1809 stud. jur. te Leiden; 1812 prom. dr. jur. utr.; 1824 raad van Rotterdam; 1834/51 lid der Provinciale-, 1838/45 van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland.

7) Archief Koenen. — Uit 's-Gravenhage.

8) Art. 212: 'Alle de kosten voor de legers van het Rijk worden uit 's Lands Kas voldaan. De inkwartieringen en het onderhoud van het Krijgsvolk, de transporten en leveranciën, van welken aard ook, aan 's Konings legers of vestingen, kunnen niet ten laste van een of meerdere inwoners of gemeenten worden gebracht'.

Ik meen van niet; doch onderzoek het eens¹⁾.

Zoo wenschte ik wel eens iets door u te vernemen van het schoolwezen te Amsterdam. — Ik hoor dikwijls er over klagen dat hier te lande de Bijbel van de scholen is gebannen: doch ik heb wel eens ondervonden dat men klaagt zonder juist van den stand der zaken onderrigt te zijn. Het *leerstellig* onderwijs mag niet gegeven worden, doch dit is eene van die uitdrukkingen waarvan men alles kan maken, en ik zou somtijds bijna denken dat thans, nu de geest van het algemeen sedert 1806 en 1816 toch zeer is gewijzigd, een Christen aan het hoofd eener school de inrigting inderdaad *Christelijk* zou kunnen maken, zonder dat men hem zulks zou durven of zelfs willen beletten. Hoe is het te Amsterdam in de praktijk? Bepaalt zich het niet-lezen van den Bijbel bij de *Stads*-scholen, of is het algemeen?

1) De inlegeringen berustten op eenige bepalingen in van vóór de GW. van 1816 dateerende reglementen, nl. art. 1 van het *Marsch-reglement* van 3 Aug. 1814, no. 33 (*Bijv. Stabl.*, 1815, II, p. 243): 'Alle militaire korpsen en detachementen van eene behoorlijke marsch-order voorzien, zullen bij derzelve aankomst in eenige stad of plaats, door de zorg van den Burgemeester of den Magistraat, overeenkomstig het reglement op de kazarneering van onze landmacht, worden gehuisvest, en, behoudens eene billijke schadeloosstelling, door de ingezetenen worden gevoed'; art. 73 van het *Reglement op huisvesting van de troepen* van 26 Juni 1814, no. I (*Bijv. Stabl.*, 1815, II, p. 236): 'In de steden waar geene kazernen zijn, of waar dezelve reeds zijn bewoond, zullen de troepen bij de inwoners zonder onderscheid, uitzondering of voorregt moeten worden ingekwartierd'. Daar de Gouverneurs gerechtigd en verplicht waren, bij onlusten troepen te requireeren, was het feit van de inlegering als zoodanig nòch ongrondwettig nòch anti-reglementair. Doch de burgemeesters plachten de soldaten bij uitaluiting in te kwartieren bij de Afgescheidenen, en wel bij voorkeur bij hen, die hun huizen ter beschikking stelden van godsdienstige bijeenkomsten of in die bijeenkomsten voorgingen. Dit geschiedde soms op de meest vexatoire wijze, b.v. werd een soldaat ingekwartierd bij een alleenwonend meisje, dat slechts één kamer ter beschikking had, enz., enz. Ook weigerden de burgemeesters vaak uitbetaling der schadeloosstelling. Deze practijken werden het eerst aan de groote klok gehangen door *De Reformatie, Tijdschrift der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland*, te Amsterdam, bij H. Hóveker, 1837 e. v. Het was een maandschrift; het eerste no. verscheen reeds in Dec. 1836; het ontleende zijn actualiteit aan de rubriek *Berigten* aan het einde van iedere aflevering, waaraan ook de bovenstaande voorbeelden ontleend zijn. Vgl. *Ned. Stemmen*, V, 1837, p. 72: 'Het tijdschrift: *De Reformatie* is vooral belangrijk door de *Berichten* aan het alot, waarbij ter kennis gebracht worden de maatregelen, ook buiten de rechterlijke vervolgingen, tegen de Afgescheidenen voortdurend in het werk gesteld, als: buitengewone inlegering van militairen, uiténdrijving door de Politie, verkoop van de goederen der beboeten op *den Rustdag*, enz. Ook worden er de vexatiën door het gemeen (onder anderen te Ommen) aan de Afgescheidenen gepleegd, in vermeld; en in een *Naschrift* het gebeurde met hunnen Predikant, den jeugdigen Ds. van Raalte, te Heemse. — Wij achten de bekendwording dier bijzonderheden van hoog belang, niet slechts voor het recht der Gescheidenen, maar ook in het belang van onze Regering, en van onze Natie, die aan de vrijheid van Godsdienst haren bloei, aan de Gereformeerde Godsdienst, thans zoo veelvuldig verlaten en verdrukt, zelfs haar *bestaan* had te danken! Vgl. Archief De Clercq, Groen aan De Clercq, 11 Febr. [1837]: 'Zondag was er bij [Van Hall] eene groote vergadering. Tot dus ver wordt hij niet gestoord. — Ook in het belang van het Gouvernement, dat zich meer en meer in moeilijkheden wikkelt, wensch ik dat de *Ned. Stemmen* de partij, geenszins der Scheiding, maar toch der Gescheidenen zullen nemen, en vooral ook hunne *berigten* plaatsen'.

De bedoelde practijken waren niet slechts vexatoir, maar bepaaldelijk anti-constitutioneel ('de inkwartieringen . . . kunnen niet ten laaste van een of meerdere inwoners . . . worden gebracht'), en anti-reglementair ('de troepen zullen bij de inwoners zonder onderscheid, uitzondering of voorregt moeten worden ingekwartierd'). Of en in hoeverre deze practijken het gevolg waren van aan de burgemeesters gegeven aanschrijvingen of wenken, is tot dusver niet gebleken; het trefte echter, dat zoo vele burgemeesters deze zelfde practijken toepasten en, ondanks ernstige protesten, volhielden; ook staat vast dat sommige burgemeesters deze practijken openlijk rechtvaardigden als een 'lesje', een bestraffing der Afgescheidenen.

* In de *Ned. Stemmen* had men, dunkt mij, wel iets meer over Cousins afkeurend oordeel mogen [zeggen¹⁾]: het *Haagsche Dagblad* heeft alleen de éloges overgenomen²⁾. --

242. J. HORA SICCAM AAN GROEN, 30 Jan. 1837³⁾.

Uw brief onderhoudt, bij het gedurig herlezen van denzelfden, de uitwerking, die uwe laatste toespraak op mij gehad heeft. -- Maar ik weet, als ik u eens onbewimpeld mijne denkwijze bekend maakte, ik zou reeds door derzelver strijdigheid met de uwe dat gevoel van heiligheid in u kwetsen, dat ik, wanneer ik ook niets anders in de wereld meer vereerde, nog eerbiedigen zou. ----- Maar, zoostandvastig mogelijk eerbiedigende 't geen onder de menschen wordt hooggeacht, ga ik verder die wijzen van levensbeschouwing door, die, naar mate ik op mijnen weg vorder, gedurig voor mij afwisselen, en waarvan de laatste mij, [bij] aanhoudend zoeken naar bevrediging, misschien aan den eindpaal zal brengen waar gij u reeds bevindt. Hierin schijn ik mijne eigene bestemming te hebben. -- bij al wat ik onderzocht, mij telkens natuurlijkerwijze grondbegrippen vormende, heb ik, door derzelver verband, een geheel van inzichten bekomen, in 't welk toekomstige leering [wellicht] nog volledigheid voor mij brengen kan. Dit geheel moge dwaasheid zijn, en ik ben de eerste het te onderstellen, het echter als zoodanig te onderdrukken zou, indien ik het al kon, niet anders zijn, dan mij geheel mijn zieleleven te ontnemen.

243. H. J. KOENEN AAN GROEN, 5 Febr. 1837⁴⁾.

Dank voor de gulle ontvangst bij Groen; zendt eenige stukken, o. a. een *Handelsblad*⁵⁾ en een *Arnhemsche Courant* 'met een stuk, tijdens uw afzijn geplaatst, van den Adv. De Kempenaar over de inlegeringen⁶⁾'; verslag van het laatste Vrijdagsche college van Da Costa, 'waarin hij het ontwerp en den presumptiven inhoud van Bilderdijks Epos door epische gevolgtrekkingen duidelijk maakte⁷⁾'. -----

244. W. DE CLERCQ AAN MEVROUW GROEN, 7 Febr. 1837⁸⁾.

----- Blijf gezegend met uwen geliefden echtgenoot en megt het God behagen u nog eens te verheugen met het gezicht van eenen evenbeeld van uwen Willem op uwe knieën. Kinderen geven moeite, zorg, verdriet, angst, maar toch ook onuitsprekelijke vreugde. -----

245. H. J. KOENEN AAN GROEN, 14 Febr. 1837⁹⁾.

Heeft nog dikwijls gedacht aan Groen's opwekking 'om de bewuste 3 Artikels van het *Jour-*

1) Ms.: staan.

2) Vgl. *Ned. Stemmen*, V, 1837, p. 71: 'Prof. Cousin heeft, bij al den lof, dien hij aan ons lager onderwijs toezwaait, niet kunnen nalaten, opmerkzaam te maken op het gemis van een stellig Godsdienstig onderwijs, hetwelk hem daarbij getroffen had'; *Dagblad van 's-Gravenhage*, 28 Dec. 1836; *V. Cousin: De l'instruction publique en Hollande*, Paris, 1837, p. 65 vlg., 85 vlg., 167 vlg., 180 vlg., 191 vlg.

3) Uit Utrecht.

4) Uit Amsterdam.

5) Vgl. *Handelsblad* van 30 Jan. 1837: *Kerkelijke Twisten*; vgl. p. 187, noot 2 en noot 7; *Bijlagen*, no. 19.

6) Vgl. *Arnhemsche Crt.*, 24 Mei 1836. -- J. M. de Kempenaar (1793-1870); 1831 rijksadv. te Arnhem; 1840 lid Dubbele Kamer; 1843/9 min. van Binnenl. Zaken.

7) Vgl. *I. Da Costa: Bilderdijks Epos, uitgegeven door . . .*, Leeuwarden, 1845, waar dit schema uitvoerig is uiteengezet.

8) Uit [Amsterdam]. -- Naar aanleiding van den verjaardag van Mevrouw Groen.

9) Uit Amsterdam.

241. GROEN TO H. J. KOENEN, January 29, 1837⁶

----- What annoys me the most about the persecutions is the billeting, against the firm guarantees of the Constitution (Article 212⁷). At refusal of taxes one also acquires the quartering of a soldier; but I believe that this has been stipulated by law. There is some ready excuse for this here, although it is really also unconstitutional. Can such a stipulation be invoked against the "Gescheidenen?"

[2]

[185] I don't think so but why don't you investigate that.⁸

⁶ Archive Koenen. - From The Hague

⁷ Art. 212: The entire costs for the armies of the Kingdom are paid for by the country's treasury. Billeting and the keeping of the military, transports and provisioning, of whatever nature, to the armies of the king or forts, cannot be charged to one or more inhabitants of towns.

⁸ Billeting is based on some stipulations in regulations dating before the Constitution of 1815, namely, art. 1 of the *Marsch-reglement* [march regulations] of August 3, 1814, no. 33 (*Bijv[oe]gend?*) *Stsbl.* [Staatsblad?], 1815, II, p. 243]: "All military corps and detachments supplied with a suitable marching order will be billeted after their arrival in a town or location, under supervision of the mayor or magistrate, in accordance to the regulation on military housing. {They} will be fed by the inhabitants who will be recompensed adequately"; art. 73 of the *Reglement op huisvesting van de troepen* [regulation on housing of the troops] of June 26, 1814, no. 1 (*Bijv. Stsbl.*, 1815, II, p. 236): "In towns where no barracks exist, or where they are already occupied, the troops will be quartered with the inhabitants without making distinction, exception or privilege." Since governors are authorized and obligated to request for troops at disturbances, the fact of the billeting as such was neither unconstitutional nor against regulations. But the mayors tended to billet the soldiers exclusively with the "Afgescheidenen", singling out those who had placed their houses at the disposal for religious services or who presided at those meetings. This frequently took place in the most vexatious ways: for example, a soldier would be billeted with a girl who lived alone, who had only one room at her disposal, etc., etc. Also the mayors often refused compensation. These practices were voiced publicly by *De Reformatie, Tijdschrift der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland*, by H. Höveker, Amsterdam, 1837, e.v. [following]. It was a monthly; the first number appeared already in December 1836. It derived its topic from the section *Berigten* [accounts, news] at the end of each issue, from which the above examples have been gleaned. See *Ned. Stemmen* [Dutch Voices, V. 1837, p. 72: "The journal *De Reformatie* is especially important for the *Berichten* at the end, where the public is informed about the regulations (apart from the judicial persecutions) which have continually been employed against the "Afgescheidenen", such as the egregious billeting of the military, the ejection by the police, sale of goods to pay for fines held on the Sabbath day, etc. Also the vexing behavior of rabble (among others in Ommen) inflicted on the "Afgescheidenen" are mentioned. A postscript mentions what happened to their youthful pastor, Rev. Van Raalte, in Heemse.

We consider the awareness of these particular events highly important, not only for the right of the "Gescheidenen," but also of interest for the government, and for our land which thanks its prosperity to the freedom of religion, and even its very existence to the "Gereformeerde" religion, at present deserted and suppressed! See the archives De Clercq, Groen to De Clercq, February [1837]: "A large gathering met at [Van Hall's]. Until now he has not been disturbed. - Also for the good of the government, which is enveloped increasingly by these difficulties, I wish that the *Ned. Stemmen* will speak, not for the "Scheiding", but for the "Gescheidenen", and especially will [continue to] place their *accounts*.

The practices just mentioned were not only vexing, but absolutely anti-constitutional ("the costs of billeting ... cannot be borne by one or more inhabitants...."), and anti-regulatory ("troops will be quartered with the residents without distinction, exception or privilege"). Whether and insofar these practices were the results of orders or hints by the mayors cannot be proven yet. It is remarkable, however, that so many mayors applied the same practices and continued in spite of serious protests. It is also certain that some mayors defended these practices openly as *teaching a lesson*, as a *punishment* of the "Afgescheidenen."

I would like to learn something about the schools in Amsterdam – I often hear the complaint that the Bible has been banished from the schools in this country, but I have experienced now and then that the complaints do not always derive from correct knowledge about the situation. It's forbidden to give dogmatic education but this is a wording which can be interpreted in many ways. Sometimes I think that right now, since the spirit of 1806 and 1816 has been revised in general, a Christian head of a school could make that institution Christian without anyone daring or wanting to prevent that. What is the practice in Amsterdam? Is the non-reading of the Bible limited to town schools, or is this the common [practice]?

[186] It seems to me that more could have been (said⁹) in the *Ned. Stemmen* about Cousin's disapproving judgment: the *Haagsche Dagblad* [The Hague daily] only took up the eulogies.¹⁰

242. J. HORA SICCAMI TO GROEN, Jan. 30, 1837.¹¹

Upon rereading, your letter continues to have the same effect on me as your last speech. – But I know, if I were to acquaint you frankly with my way of thinking, that I would injure that feeling of holiness within you in that confrontation, which I would honor even if I would not honor anything else in the world. – But honoring steadfastly that which is held sacred by other people, I continue to examine world and life views which change steadily for me while I am on the way, and which will perhaps, in persistent seeking for gratification, lead me to the final goal where you have already arrived. This seems to be my own destination. –

In examining everything, fashioning principles quite naturally all the time, I have come to an aggregate of insights in that context, through which future erudition may (perhaps) bring me wholeness. This may be foolishness, and I am the first to say so, but to suppress this as such, even if I could, would be comparable to take away the entire life of my soul.

243. H. J. KOENEN TO GROEN, February 5, 1837¹²

Thanks the general reception by Groen; sends a few articles, among which a *Handelsblad*¹³ and a *Arnhemsche Courant* “with an article placed during your absence, from the Advisor De Kempenaar about billeting”¹⁴; report of the last Friday lecture of Da Costa, “in which he clarified the subject and the supposed content of Bilderijk's Epos by epic deductions.”¹⁵ -----

⁹ Ms: appear

¹⁰ See *Ned. Stemmen*, V, 1837, p. 71: “Prof. Cousin, apart from the praise which he showers on our elementary education, could not desist from pointing out how the lack of positive religious education had struck him.” *Dagblad van 's-Gravenhage* [The Hague daily], Dec. 28, 1836; *V. Cousin: De l'instruction publique en Holland*, Paris, 1837, p. 65 cf., 85 cf., 167 cf., 180 cf., 191 cf.

¹¹ From Utrecht.

¹² From Amsterdam

¹³ See *Handelsblad* of Jan. 30, 1837: *Kerkelijke Twisten* [Church Quarrels]; see p. 187, note 2 and 7; *Bijlagen* [Addenda], no. 19.

¹⁴ See *Arnhemsche Courant*, May 24, 1836 – J. M. De Kempenaar (1793-1870); 1831 governmental [national?] advisor in Arnhem; 1840 member of Double Chamber; 1843/9 minister of domestic affairs.

¹⁵ See *I Da Costa: Bilderijks Epos, published by ...*, Leeuwarden, 1845, in which this outline is given extensively.

244. W. DE CLERCQ TO MRS. GROEN, February 7, 1837.¹⁶

----Continue to be blessed with your beloved spouse and may God grant to bring joy to you in having the image of your William seated on your knees. Children give difficulty, car, sadness, fear, but also inexpressible joy. ----

245. H. J. KOENEN TO GROEN, February 14, 1837¹⁷

Has often thought of Groen's encouragement "the specific three Articles of the Jour---
[no further copy]

¹⁶ From (Amsterdam). – Relating to Mrs. Groen's birthday.

¹⁷ From Amsterdam